

БІОГРАФІЧНА ДОВІДКА

Мустафа Абдулджеміль Джемілев — радянський право-захисник і дисидент, український політичний діяч, один із лідерів кримськотатарського національного руху, голова Меджлісу кримськотатарського народу в 1991—2013 роках.

Батько — Абдулджеміль Мустафаєв (1897—1982).

Мати — Махфуре Мустафаєва (1910—1996).

Брати — Асан (народ. 1937); Анафі (народ. 1941).

Сестри — Шевкіє Асанова (1934—2015); Васфіє Хайрова (народ. 1939); Гулізар Абдуллаєва (народ. 1947); Діляра Сейтвелієва (народ. 1952).

Дружина — Сафінар Джемілева (народ. 1947).

Дочка (від першого шлюбу) — Ельзара Абдулджелілова (народ. 1970).

Син — Хайсер (народ. 1981).

Мустафа Джемілев народився 13 листопада 1943 року під час німецько-фашистської окупації Криму в селі Бозьке Первомайського району. 1929 року його батьки були виселені із села Ай-Серез (нині Міжріччя) Судацького району Кримської АРСР на Урал, але незабаром змогли повернутися до Криму.

18 травня 1944 року родина Джемілева разом з усім кримськотатарським народом була депортована з Криму. Джемілеви потрапили в Андіжанську область Узбецької РСР.

Після закінчення школи в місті Гулістан 1959 року Джемілев вирішив вступити на східний факультет Середньоазіатського державного університету в Ташкенті, але не був зарахований через «п'яту графу» — кримських татар на деякі факультети не приймали. Працював слюсарем, токарем, електрослюсарем на Мірзачульському ремонтно-механічному заводі (Ташкентська область), пізніше — токарем на авіаційному заводі в Ташкенті.

Наприкінці 1961 — на початку 1962 року взяв участь у створенні нелегальної молодіжної організації «Союз кримськотатарської молоді», у якій очолив історичний відділ. Навесні 1962 року організацію було ліквідовано, два її лідери отримали терміни за антирадянську діяльність.

Того самого року Джемілев вступив до Ташкентського інституту інженерів іригації і механізації сільського господарства, звідки його виключили через три роки за «Короткий історичний нарис тюркської культури в Криму в ХІІ—ХVІІІ століттях», розцінений співробітниками КДБ як націоналістичний, а також за критику депортациї кримських татар.

У травні 1966-го був призваний до армії, але відмовився служити й був засуджений за це до півтора року позбавлення волі. Звільнений у листопаді 1967 року.

1969 року став одним із засновників «Ініціативної групи із захисту прав людини в СРСР».

У вересні 1969 року знову був заарештований за звинуваченням у «складанні та розповсюдженні документів, що

ганьблять радянський державний і суспільний устрій». Засуджений до позбавлення волі на три роки.

Звільнившись у вересні 1972 року, проживав під гласним адміністративним наглядом у Гулістані Сирдар'їнської області Узбекистану, працював інженером у радгоспі.

У червні 1974-го знову заарештований і засуджений до одного року позбавлення волі з відбуттям у таборах суворого режиму за звинуваченням в ухиленні від призову на військові збори.

1975 року за три дні до закінчення терміну ув'язнення проти Джемілєва було порушенено нову кримінальну справу за звинуваченням у складанні документів, які ганьблять радянський державний устрій, і в проведенні серед в'язнів антидержавної пропаганди. Був переведений до Омської слідчої в'язниці, де на знак протесту оголосив голодування, яке при примусовому годуванні через зонд тривало 303 дні. Джемілев припинив голодувати тільки після того, як його про це попросив відомий радянський академік і дисидент Андрій Сахаров.

У квітні 1976 року Омський обласний суд засудив Джемілева до двох із половиною років позбавлення волі. Звільнившись в грудні 1977 року, після чого кілька років жив у Ташкенті.

У лютому 1979-го був заарештований за звинуваченням у злісному порушенні правил адміністративного нагляду та засуджений до півтора року позбавлення волі із заміною на чотири роки заслання в Якутії. За листуванням познайомився зі своєю майбутньою дружиною Сафінар.

Вони одружилися 1980 року, і там, у засланії, народився син Хайсер.

У лютому 1983 року був звільнений та переїхав із дружиною та сином до Криму, але через три дні був депортований із території півострова. Родина потрапила в місто Янгіюль Узбецької РСР, де Джемілев улаштувався працювати слюсарем. Навесні цього ж року Джемілев уявився видавати нелегальний «Інформаційний бюллетень Ініціативної групи кримських татар імені Муси Мамута» — кримського татара, який вчинив акт самоспалення на знак протесту проти заборони кримським татарам прописуватися в Криму.

У листопаді 1983 року знову був заарештований і звинувачений у складанні та розповсюдженні документів, що ганьблять радянський державний устрій, а також в організації масових заворушень під час спроби поховати померлого батька на території Криму. Ташкентським обласним судом засуджений до трьох років позбавлення волі з відбуванням покарання в таборі «Уптар» Магаданської області РРФСР.

1986 року перед закінченням терміну проти нього було порушене нову кримінальну справу за звинуваченням у злісній непокорі законним вимогам адміністрації місця позбавлення волі. За це його засудили до трьох років позбавлення волі умовно та звільнили в залі суду.

У квітні 1987 року на Першій всесоюзній нараді ініціативних груп кримськотатарського національного руху його обрали до складу Центральної ініціативної групи руху.

1989 року Джемілев разом із родиною повернувся до Криму, у місто Бахчисарай. Незадовго до цього його